

NİZAM-I CEDİD DÖNEMLERİ- III.SELİM - II.MAHMUD

Yakınçağ Başında Genel Durum

- ◆ Sınırlar bir hayli genişti. Padişahlık 17.yy'dan itibaren kafes usulüne göre şekil alıyordu.
- ◆ Padişah saltanat sürüyor, devleti sadrazam ve şeyhülislam yönetiyordu.
- ◆ Devlet düzeninin iyi işlenmesi için padişah-ulema-yeniçeri arasında bir ahenk olması lazımdır. Ancak ulema sınıfı içindeki ahlaksızlık, iltimas, rüşvet ve dalavere bu işleyişe engel olmaktadır.

*Eğitim-Ordu

- ◆ Eğitim tamamen dini eğitime dayalıydı. Bundan dolayı da yeteneksiz bir insan profili ortaya çıkmış durumdaydı. Bu olumsuz durum orduya da aksetmişti. "Ocak, devlet içindir" anlayışından "Devlet, ocak içindir." anlayışı artık hakimdi.
- ◆ Ordunun yönetime bu denli etki etmesi sonucu başkentteki huzursuzluk ve ayaklanmalar, ekonomik anlamda da olumsuzluk yaratıyordu.

*Ekonomi

- ◆ Ekonomik alanda gerikalmışlık yalnızca ordudan veya ayaklanmalardan kaynaklanmıyordu. 18.yy Avrupasında Sanayi İnkılabı hareketleri başlamıştı.
- ◆ Devletlerarası ilişkilerde yalnızlığı tercih etmesi de Osmanlı'yı çöküşe götüren sebeplerdendir.
- ◆ Yabancı dile ilgisiz kalınması ve daimî elçiliklerin olmaması, diplomaside bir yetersizlik göstergesiydi.

III.SELİM'İN TAHTA GECİŞİ – NİZAM-I CEDİD

- ◆ I.Abdülhamid'in Özi kalesinin Ruslara geçtiğini haber alınca vefatı üzerine tahta III.Selim geçmiştir. (1789) (d.1761-ö.1808)
- ◆ Tahta geçtiğinde hedefi *ı.devletin varlığını korumak u.devlet kurallarını yeni temellere dayanan, yeni bir düzen yaratmaktır.*

*Osmanlı-Rus, Osmanlı Avusturya Harpleri

- ◆ III.Selim tahta çıktığında 2 yıldır Rusya ve Avusturya ile savaş sürüyordu. 1784'de Rusların aldığı Kırım'ı geri almak ve Osmanlı topraklarının Rusya-Avusturya arasında paylaşılmasını önlemek amacıyla bir savaş açılmıştı.
- ◆ Orduyu kuvvetlendirerek Kırım için savaşa kararı aldı. Ordu komutasında yeni atamalar yapıldı. Ancak ordunun mali açıdan desteklenmesi gerekiyordu. Bu ihtiyaç giderilmeyince Rusya'nın düşmanı İsveç, Avusturya'nın düşmanı Prusya ile dostluk antlaşmaları için harekete geçildi.
- ◆ Bu sırada *Kales ve Fokşan*'da hezimetlere uğradık. Yenilgiye uğrayan Kemankeş Mustafa Paşa intikam için karşı harekete geçtiyse de *Buzau köprüsünde* pek çok askerimiz boğulmuştur.
- ◆ Savaşta Ruslar Akkirman, Avusturya Belgrad ve Semendire'yi aldı.
- ◆ Rusların Batlık ve Karadeniz'deki emelleri İsveç ve Osmanlı'yı müttefik kıldı. Osmanlı, İsveç'in Rusya'ya harp ilanının devamı için 20bin kese akçe vermeyi kabul etti ama 6 ay sonra İsveç kralı III.Gustav çekildi.

◆ Prusya kralı III.Frederik de Osmanlı ile anlaşmaya sıcak baktı ama Prusyalı nâzır *Hertzberg*'in planı anlaşmaya gölge düşürdü. Plana göre Osmanlı toprak fedakarlığında bulunacak, böylece Prusya toprakları Avrupa'da güvende kalacaktı.

- ◆ Avusturya da iç isyanlar sebebiyle zor durumdaydı. *Ziştovi Antlaşmasıyla* savaştan çekildi.(1791)
- ◆ Osmanlı ve Rusya savaşta yalnız kaldı. Rus ilerlemesi devam edince çaresizce *Yaş Antlaşmasını* imzaladık. (1792) Kırım'ı kazanmak şöyle dursun yeni yerler kaybedildi.

*Fransa'yla İlişkiler

- ◆ Yenilgiler ve ıslahat kararı sonucu Fransa ile iyi ilişkiler kurulmak isteniyordu. Kanunî döneminden kalma bir dostluk vardı. Rusya ve Avusturya'ya karşı Fransa'nın zaferleri sempatiyi arttırdı.
- ◆ 1794'de Fransa devrimi hükümetini tanıyan Osmanlı böylece bir müttefik edinmek arzusundaydı. Napolyon Bonapart, Osmanlı ordusunun yenilenmesi teklifinde bulunmuştu. Ancak sonradan İtalya'ya karşı aldığı zaferler sonrası fikrini değiştirdi.
- ◆ İtalya savaşları sonucu *1797'de Campo Formio* Antlaşması imzalayan Fransa ile yeni bir döneme girildi. Venedik topraklarının paylaşılmasıyla artık Osmanlı'nın batı kıyılarında Fransa komşusu olmuştu. Mısır artık Bonapart'ın hedefindeydi.
- ◆ 1798'de harekete geçti ve Malta'yı ele geçirdi. Yavuz'dan bu yana hiç istila görmeyen Mısır'a, padişah dostu olarak geldiğini söylemişti.
- ◆ Rusya ise Mora ve çevresinde Fransızların Yunan milliyetçiliğini körükleyerek istilaya başlayacağını Bab-ı Ali'ye bildiriyordu. Şüphesiz bu topraklarda kendi planları olduğu için Fransa-Osmanlı anlaşmasını engellemek niyetindeydi.
- ◆ Bonapart Mısır'a girdiği sıralarda *Vidin'de Pozvantoğlu, Hicaz'da Vehhabilik* isyanları başlamış ve Osmanlı'nın eli kolu bağlı durumdaydı.
- ◆ Ancak İngiliz donanması Fransız donanmasını *Ebuhır Zaferiyle* yok etti ve Akdeniz'de olası bir Fransız hakimiyeti engellenmiş oldu. (1799) Bunun üzerine Fransa'ya harp ilan edildi ancak bunun için Rus-İngiliz desteğine ihtiyaç vardı.
- ◆ Mora-Arnautluk-Akdeniz güvenliği için 1798'de Rus-Osmanlı, 1799'da İngiliz-Osmanlı anlaşmaları imzalandı. Rus antlaşması; karşılıklı toprak bütünlüğünü koruma ve asker-donanma-para yardımı içeriyordu. Ciddi bir ittifak anlaşmasıydı ve uzun yıllar sürecek olan denge politikası böylece başlamış oldu.
- ◆ Osmanlı bu arada Mısır'ı kurtarmak için *Cezzar Ahmet Paşa*'yı serasker olarak Mısır'a göndermişti.
- ◆ Napolyon ise Mısır'ı tutabilmek için Suriye üzerinden gelecek kara ordusunu engellemek adına Suriye üzerine sefere çıktı 1798. Akka'ya gelindi oranın yönetimi *Cezzar Ahmet Paşa*'da idi. Akka'yı savundu ve Napolyon ilk yenilgisini almış oldu.
- ◆ *Köse Mustafa Paşa* donanmayla Mısır'a çıktı ama yenildi ve esir düştü 1799.
- ◆ 1801'de mütareke imzalandı Mısır tekrar alındı. Mısır seferinden Rusya ve İngiltere kazançlı çıktı. İngiltere

Akdeniz’de güçlendi, Rusya da Osmanlı’yı himayesine aldı ve Rus gemileri ilk kez Boğazları geçmişti.

◆ Bu savaş sonrası Osmanlı yüzbinleri bulan ordusuyla 25binlik Napolyon ordusunu yenemedi. Tek başına topraklarını koruyamayacağını anlayarak muvazene politikasını kabul etti.

◆ Bu olaydan sonra İngilizler gözünü Mısır’a, Ruslar da milliyetçilik damarı kabaran Rumlara dikmeye başladı.

◆ Kısa bir süreliğine de Fransa-Rus yakınlaşması başlamıştı. Ortak düşman olan İngiltere ve paylaşılma planları yapılan Osmanlıydı.

◆ Paris antlaşması ile Osmanlı-Fransa dostluğu tekrar kuruldu. Ancak Napolyon imparatorluğunu ilan edince Avrupa tekrar karıştı. Osmanlı’nın da bu imparatorluğunu tanımasını istiyordu. Napolyon’un Avrupa’da askeri başarıları üzerine Osmanlı bu durumu tanıdı. Ancak tekrar Rus-İngiliz-Osmanlı yakınlaşması başladı.

◆ 1806’da ise Rus çarı Aleksandr Eflak-Boğdan’a girdi. İngilizler de bu işgali destekledi. 1807’de İngiliz donanması Osmanlı’nın Fransa ile ilişkilerini kesmesi için İstanbul’a donanmasıyla yanaştı fakat geri çekildi.

***NİZAM-I CEDİD ISLAHATI**

◆ Osmanlı Devleti Kanunî döneminden sonra çökmeye başlamıştı. Devleti çöküşten kurtarmak için sonradan gelen hükümdar ve sadrazamlar gayret sarfettiler. *Genç Osman, IV.Murad ve Köprülü vezirleri* yaptıkları ıslahat ile bu kötü gidişi durdurmak istediler ama bu görüşler uzun vadede geçerli olmadı. Bu devlet adamlarının ömürleriyle sınırlı kaldı.

◆ 18.yy’a kadar birbirine düşman gözüyle bakan devletler, sonunda birbirini tanıma gereği duymuştu. Bunun ilk adımı Lale Devri’dir. *Yirmisekiz Mehmet Çelebi*’nin sefaretini, oğlu *Mehmed Said Efendinin* yerli matbaayı kurması ile yeni bir dönem başladı ama Patrona isyanıyla sona erdi.

◆ *I.Mahmud* devrinde Fransız subay *Kont de Bonneval* (Humbaracı Ahmet) Humbara ocağıyla Osmanlı ordusundaki yenilik hareketlerine katılmıştır.

◆ *III.Mustafa* döneminde de Macar topçu subayı Baron de Tott bu işi üstlendi. Topçular yetiştirdi, yeni toplar döktürdü, *Mühendishane-i Bahr-i Hümayun*’u açmış ve burada teorik dersler vermeye başlamıştır.

◆ Prusya’nın başarılarında müneccimlerin başarısının olduğu gerekçesiyle 3 müneccim istenmiş, ancak “iyi ordu-donanımlı asker-dolu hazine” ile müneccime gerek olmadığı cevabı alınmıştır.

◆ 1768-1774 Rus Savaşı büyük yıkıma sebep olmuştur. *Baron de Tott* geri dönmüş ve ocağı kaldırılmıştır.

◆ *III.Selim* tahta geçer geçmez devlet adamlarından layihalar istemiştir. Gelen 22 layihada ortak nokta askeri alanda ıslahatı öneriyordu. Yöntem olarak da:

1- Altın çağdaki gibi bir teşkilatlanma

11-Frenk eğitimi ve silahlarının mevcut sisteme nüfuzu

111-Eski ordunun yenilenmesi mümkün değildir, yeni ve Avrupaninkine benzeyen bir ordu kurulması

***Nizam-ı Cedid Tabiri ve Planı**

◆ İlk olarak *Fazıl Mustafa Paşa* tarafından, devlete verilen iç düzen için kullanılmıştır. *III. Selim*’e kadar Osmanlı’da bu terime rastlanmaz. *Ebubekir Ratıb Efendi* (Viyana’ya gönderilen elçi) Avusturya’nın mevcut idare düzeninden Nizam-ı Cedid diye bahsetmiştir.

◆ Osmanlı’da ise mevcut idarenin yerine yenisinin kurulması anlamında kullanılmıştır.

◆ Devletin ilim, sanat, askeri, mali ve medeniyet anlamında ilerlemesi için girişilen yenilik hareketleridir.

◆ Bu plan 72 maddelik bir programdı. *Esseyid İbrahim İsmet Efendi* ve padişah hazırladı. İlk olarak askeri alanda yeniliği önplana alıyordu.

Askerlik alanında yenilikler şu başlıklar altında toplandı:

i-Mevcut asker ocaklarının düzenlenmesi

ii-Avrupa usulünde yeni bir ordu Nizam-ı Cedid kurulması

iii-Savaş teknik müesseselerinin düzenlenmesi

Uygulamada ise;

*Mevcut sistem derhal kaldırılmıyordu bu sebeple ocaklar için yeni kanunnameler hazırlandı.

**Avrupa’dan subaylar getirildi. Nizam-ı Cedid yeniçeri tepkisinden çekinildiği için ayrı bir ocak olarak değil, Bostancı ocağına bağlı şekilde kuruldu.

***Tophane, tersane ve mühendishaneler düzenlendi.

***Yeni Düzen Gelişmeleri**

◆ Humbarahane ve Mühendishane-i Berr-i Hümayun (1792-1794) okulları kurularak eğitime destek verildi. Burada Fransız etkisi hakimdi.

◆ Yayın hayatında tercüme arttırıldı, kitaplar basıldı.

◆ İrad-ı Cedid hazinesi kuruldu.

◆ İltizam sistemi, âyânlar, mülki idare reisleri taşra halkını sömürüyordu. Bunun engellenmesi için bu atamaları yapan vezirlerin seçiminde sınırlama getirildi.

◆ Diploması alanında kendine müttelikler arayan bir Osmanlı vardı artık. Bu gelişme birlikte Avrupa’yı tanımak için daimî elçilikler açılmasını sağladı.

◆ Her şeye rağmen *III.Selim*’in etrafında Nizam-ı Cedid’i destekleyen devlet adamları pek azdı. Bu gelişmeler Anadolu ve Rumeli’de birçok ayaklanmaya sebebiyet verdi.

◆ İslahat düşmanı *Tayyar Paşa* Nizam-ı Cedid ile Frenk olduğunu ve askerini artık kefare elbisesi giydiğini, padişahın hain olduğunu iddia ederek yeniçerileri ayaklanmaya çağırdı ve pek çok destekçi topladı.

***Edirne Vak’ası ve Kabakçı Mustafa**

◆ Nizam-ı Cedid askerinin Rumeli’ye geçip orada teşkilatlanması düşünülmüştü. Ama orduya Silivri ve Çorlu’da yenilik düşmanları engel oldu. *Şehzade Mustafa* ve *Şeyhülislam Ataullah Efendi* bu isyanlara halkı teşvik etti. Tahrikler sonucu Nizam-ı Cedid elbisesi giymemek için ayaklanan yeniçeri, kendine *Kabakçı Mustafa*’yı önder seçti 1807.

◆ Nizam-ı Cedid kaldırıldı, programı hazırlayan 11 kişi istendi ve işkenceler yapıldı. Şeyhülislam ise III.Selim'in hal' fetvasını yazmıştı. Selim de tahttan çekildi.

◆ IV.Mustafa tahta geçti. İsyanın kadrosu kendilerine önemli mevkiiler ve gelirler elde ettiler.Padişah'tan aldıkları hüccetle de yargılanmalarını engellediler.

*Ruşuk Âyânı Bayraktar (Alemdar) Mustafa Paşa

◆ Yenilik taraftarları Bayraktar etrafında toplanmıştı. Sadrazamla birlikte Kabakçı ve Şeyhülislamı cezalandırıp Selim'i tekrar tahta çıkarmak istediler. O İstanbul'a gelmeden Kabakçı'nın kellesini yolladılar. Bayraktar ordusuyla Bab-ı Ali'yi bastı. IV.Mustafa da bunun üzerine Selim ve Şehzade Mahmud'un öldürülmesini emretti. Selim ibadet halindeyken öldürüldü ancak Mahmud sarayın damına çıkarak kurtulmuştu. Böylece tahta II.Mahmud geçti. Bayraktar sadrazam oldu.1808

◆ Bu sıralarda Rumeli ve Anadolu'da asayiş bozuktu. Arnavutluk'da Tepedenli, Kara Mahmut, Rumeli'de Serezli İsmail, Halep –Bağdat –Mekke -Medine'de Vehhabiler, Mısır'da Kavalalı, Anadolu'da Aydın Karaosmanoğulları, Bozokta Cebbarzadeler kendilerine hanedan kurmuşlardı.

◆ İstanbul'daki asiler öldürüldü ve asayiş sağlandı.

◆ Bayraktar,Anadolu ve Rumeli'deki bütün âyânları toplamış,meşveret-i amme toplantısında devlet işleri görüşüldü.

◆ Toplantıda yeniçeri ocağının düzenine dair bazı kararlar alındı. Sonrasında âyânlarla devlet arasında "Sened-i İttifak" kabul edildi. Bu senedle; Rumeli ve Anadolu'daki sivrilmiş âyânların varlığı devlet tarafından kabul ediliyordu. Âyân ve çocuklarına bazı haklar verilerek kısmen derebeylik sistemi kabul ediliyordu.1808

◆ Bayraktar, askerî ıslahata da el atmıştır. Sekban-ı Cedid adında yeni bir asker ocağı kuruldu.

◆ Sekban-ı Cedid kurulduğu için yeniçeriler, Sened-i İttifak kabulü için de padişah, artık Bayraktar Mustafa Paşa'ya olumlu gözle bakmıyordu. Yeniçerilerin ayaklanması sonucu Bayraktar barut mahzeninde kendini feda ederek 600 yeniçerinin ölmesine sebep olmuştur. Bayraktar sonuna kadar mücadele etmiş tek sadrazamdır.1808

◆ İsyân sonrası Sekban-ı Cedid kaldırıldı. Yeniçeriler IV.Mustafa'yı tekrar tahta çıkarmak istedi ancak Sultan Mahmud onu öldürttü ve hanedanın tek vârisi olarak kaldı.

*Siyasî Gelişmeler

◆ III.Selim tahtta iken Rusya ve İngiltere'ye savaş açılmış bulunuyordu. Rusya, Eflak ve Boğdan'ı; İngiltere de Mısır'ı işgal etmişti. Napolyon da bundan istifade Ruslara saldırdı ve zafer elde etti. Sonuç olarak aralarında Tilsit Muahdesini imzaladılar.

◆ Daha sonraki dönemde Fransa-Rusya ile işbirliği yaparak topraklarını birbirlerinin gözetiminde genişletmeyi kabul ettiler. Bu gelişmeden sonra Osmanlı'dan Eflak ve Boğdan'ı Ruslara bırakmasını istedi.1807

◆ Bu ittifak Erfurt Görüşmelerinde de devam etti. Bunun üzerine Osmanlı-İngiliz yakınlaşması başladı. Osmanlı-Rus harbi de böylece başladı.(1809-12)

◆ Rus kuvvetleri Eflak-Boğdan-Besarabya-Dobruca'yı aldı ve Osmanlı barış istedi. 1812 Bükreş Antlaşmasıyla Ruslar sadece Besarabya'yı aldı, Prut nehri sınır kabul edildi.

◆ Anlaşma maddelerinden birisi de Sırlara imtiyaz içeriyordu.

*Sırp İsyânları 1804-1817

◆ Sırbistan Fatih döneminde alınmış ve 18.yy yarısına kadar huzur içinde Osmanlı idaresinde kalmıştır. Ancak bu yüzyılın sonlarındaki Fransız ve Rus kışkırtmalarıyla milliyetçi damarları kabartılan Sırlar ayaklanmaya başladı

◆ Orada yaşayan yeniçeriler Sırların şikayetlerini Padişaha iletilerini öğrenince Knez adı verilen Sırp kodamanlarından birkaçını öldürdüler. Bunun üzerine Sırlar Yeniçerilere karşı Kara Yorgi komutasında Gerilla hareketine girişti. İsyânı durdurmak için Macar Papazlarının önerileriyle birçok şart öne sürdüler. Ancak Osmanlı kabul etmedi ve Kara Yorgi, Skupçina(meclis) kararıyla istiklal için savaşa başladı.

◆ Ruslar da o sıralar Osmanlıyla harp halindeydi ve Sırlara destek verdi. 1812 Bükreş Antlaşmasına maddeler ekletti. Ancak Osmanlı Hurşit Paşa ile karşı harekete geçti ve Belgrad alındı(1813). Kara Yorgi Avusturya'ya sığındı.

◆ Avusturya Başvekili Meternich de bağımsız Sırbistan'a karşıydı ve Viyana Kongresi'nde bunu savundu. Bu sırada Sırlar tekrar teşkilatlandı ve Osmanlı Sırlara imtiyazlı bir prenslik vermek zorunda kaldı. Osmanlı'ya karşı ayaklanan ve başarıya ulaşan ilk azınlık Sırlardır. 1816

* Yunan İsyânları 1815-1830

◆ Hümanizma ve Rönesans ile birlikte Avrupalı aydınlarda bir Yunan dostluğu başladı. 18.yy'da 2 büyük düşman Avusturya-Rusya, Osmanlı'nın içten zayıflaması için uğraştılar. Bunun neticesinde Yunanlılara milliyetçilik duygusu aşıladılar.

◆ 1774 Küçük Kaynarca ile dilediği yerde konsolosluk açma hakkı, Rus kilisesi açma hakkı ve Ortodoks tebaanın savunma hakkını elde etmiş olan Ruslar bunu kullanmaya başladı.

◆ 1787'de Grek Projesi için açılan Osmanlı-Rus harbi gibi.

◆ Yavaş yavaş Rum isyanının altyapısı oluşturuldu. Etnik-i Etery Yunan isyanlarını hazırlayıp idare eden cemiyettir (1814). Ülküsü Osmanlıdaki Rumları ayaklandırmak ve Eski Bizans'ı yeniden kurmaktır. Bunun için şubeler açıldı.

◆ Tepedenli Ali Paşa Yanya Valisiydi. Mora ve çevresi onun hakimiyeti altındaydı. Etnik-i Etery faaliyetlerinden haberdar oldu. İstanbul'a ihbarda bulunduydu da Halet Efendi buna inanmadı ve cezalandırılmasına neden oldu. Bunun üzerine Tepedenli isyan etti.

◆ Rumlar bu kargaşadan faydalanarak isyana başladı. İsyânın başı Aleksandr İpsilanti idi. Eflak ve Boğdan'da isyana destek bulamayınca Mora'ya yöneldi.1821. Papaz desteğiyle dinî ve millî bir isyan başlatıldı

◆ Asker ve yerli Türkler katledildi. İsyân sonrasında Patrik Gregoryos ve birçok metropolit asıldı. Halet Efendi boğduruldu. Tepedenli öldürüldü.

◆ Avrupa'da ise Yunan desteği hakimdi. 1822'de asiler topladığı mecliste Yunanistan'ın bağımsızlığını ilan etti. Padişah yaşanan başarısız askeri hareket üzerine Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'dan yardım istedi.

- ◆ Girit ve Mora Valilikleri karşılığında oğlu İbrahim Paşa'yı gönderdi.1824. Bastırıldı ama Avrupalı devletler araya girdi. Mehmed Ali Paşa'nın Akdeniz'de güçlenmesi Çar I.Nikola'yı rahatsız etti. Osmanlı'ya ultimatom verdi ve Akkirman Antlaşması yapıldı.1826
- ◆ Anlaşmaya göre Sırbistan'a anayasa, Eflak-Boğdan'a Rus yanlısı beylerin atanması ve Rus gemilerine Osmanlı limanlarında ticari imtiyazlar verildi.
- ◆ İngiltere de Mehmed Ali Paşa'dan rahatsızdı. İngiltere – Rusya arasında imzalanan St.Petersbourg protokolüyle (1827) bağımsız Yunanistan'ın kurulması yolunda ilk adım atıldı.
- ◆ İngiltere-Rusya-Fransa Londra Muahedesi imzaladı. Bununla beraber Osmanlı'ya karşı blok oluşturuldu. Osmanlı bu antlaşmayı kabul etmeyince Rus-İngiliz ve Fransız donanmaları Navarin'de Osmanlı ve Mehmed Ali Paşa'nın donanmasını yaktı.(1827)
- ◆ 1828'de Osmanlı-Rus harbi başladı. Donanma yoktu, yeniçeri ocağı yeni kaldırılmıştı. Hem doğu anadolu'da hem Rumeli'de Rus güçleri üstünlük sağlayınca Edirne'ye kadar gelen Ruslarla Edirne Barışı imzalandı.(1829) Antlaşmaya göre:
  1. Rusya bazı yerlerden çekildi.
  - ii. Doğu Anadolu'da bazı yerler Ruslara bırakıldı.
  - iii. Rus ticaret gemileri boğazlardan rahatça geçebilecek haklara sahip oldu.
  - iv. Rusya'ya savaş tazminatı ödenecek.
  - v. St.Petersbourg Protokolünü Osmanlı kabul edecek.
- ◆ Küçük Kaynarca'dan sonra en ağır şartlı anlaşmadır. Bu antlaşmayla Sırbistan-Eflak-Boğdan'a muhtarlık (özerklik) verilmiş oldu ve Bağımsız bir Yunanistan kuruldu.
- ◆ Yunanistan'ın kurulmasıyla Fransa gözünü Cezayir'e dikti. Başkentten atanan ocak başkanları tarafından yönetiliyordu Cezayir. Zamanla güçlendiler ve 1799'da Cezayir'in idaresini ele aldılar. Fransa'yla aralarındaki anlaşmazlıklar sonucu 1830'da işgale uğradı.

*Kavalalı Mehmed Ali Paşa

- ◆ Kavalalı Mehmed Ali Paşa 1804'de Mısır valisi oldu. Kölemenleri ortadan kaldırmaya niyetlendi ve başardı. Hicaz'daki Vehhabi isyanını da bastırdı. İyice güçlenmişti. Bayındırlık, ziraat ve ticarete yeni bir düzen kurdu ve gelirlerini kısa sürede katladı.
- ◆ Gelir artışıyla Fransız subaylar yardımıyla yeni bir ordu kurdu.
- ◆ II.Mahmud'un etrafındaki paşalar bu başarıları çekemeyerek padişahı kışkırttılar. Mora'daki yardımı sonunda vaat edilen yerler verilmedi.
- ◆ Bunun üzerine Mehmed Ali Paşa'ya bir plan yapıldığının duyulmasıyla Suriye'ye yürüdü. Amacının padişahlığı ele geçirmek veya Mısır'ı bağımsız yapmak olduğu söylenir.
- ◆ Suriye'de Osmanlı ordusunu mağlup ettiler.1832
- ◆ Suriye'yi II.Mahmud tekrar istedi ama olumsuz yanıt aldı. Oğlu İbrahim de Torosları geçmiş ve Konya'ya gelmişti. Bu olay sonrası II.Mahmud Rusya'ya başvurdu.
- ◆ Başta hiçbir Avrupa devleti bu isyanla ilgilenmemişti ama isyanın ilerlemesiyle Fransa desteğini açıkladı.

- Avusturya-Rusya-Prusya ortak hareket etmiş, İngiltere de bekliyordu.
- ◆ Yardım çağrısı üzerine Rus donanması boğazlara gönderildi. İngiltere ve Fransa bunun üzerine hemen harekete geçerek elçiler aracılığıyla Osmanlı ile görüştüler.
- ◆ Mehmed Ali Paşa Anadolu içlerinde ilerliyor ve Şam-Adana valiliklerini istiyordu. Rus gemilerinin boğaza gelmesi üzerine İngiltere ve Fransa'nın baskılarıyla Kütahya Barışı imzalandı.1833
- ◆ Anlaşmaya göre Mehmed Ali Paşa'ya Şam, Cidde, Adana, Girit, ve Mısır valilikleri verildi.
- ◆ Rusya ile yapılan ittifak karşılığında ise 1833 Hünkar İskelesi Antlaşması imzalandı. Antlaşmaya göre;
  - 1- Karşılıklı yardım
  - ii-Edirne ve diğer antlaşmalar onandı.
  - iii-Rusya kara ve denizden Osmanlı'ya yardım edecektir.
  - iv-Antlaşma 8 yıllıktır.
  - v-Osmanlı maddi yardım yapamayacağından Rusya'ya karşı gelişecek bir tehlike karşılığında Boğazları kapatma kararı almıştır.
- ◆ Hünkar İskelesi Antlaşması üzerine İngiltere ve Fransa Akdeniz'deki kuvvetlerini arttırdı. Bunun üzerine Rusya-Avusturya-Prusya kendi aralarında Münchengrätz İttifakı imzaladı.1833
- ◆ Mehmed Ali Paşa ve II.Mahmud'un çatışmaları durmadı. Anlaşmazlıklar devam ediyordu. Mısır'ın bağımsızlığını ilan etmesiyle savaş tekrar başladı. 1839
- ◆ Prusyalı subaylar Osmanlı ordusunda görev almaya başlamıştı. Başında Hafız Ahmed Paşa bulunan ordu Nizip'e ulaştı. Prusyalı subay Moltke'nin gözlemlerine göre durum Osmanlı lehineydi. Ancak Osmanlı ordusu perişan oldu ve İbrahim Paşa'ya İstanbul yolu tekrar açıldı. Bu haberden 1-2 gün önce de II.Mahmud vefat etmişti. Oğlu Abdülmecid 16 yaşında tahta geçti.

*II. MAHMUD DÜZENİ

- ◆ Onun dönemindeki ıslahat halk ile arasındaki ilişkiye yönelik değil, bozulan, sarsılan devlet otoritesini yeniden temin etmek için yapıldı. Kendisi gibi ıslat ruhu taşıyan bir ekip kuramadı.
- ◆ Askerlik alanında Sekban-ı Cedid kuruldu. Yeniçeriler düzene sokulmak istendi. Bu düzen çalışmaları Bayraktar'ın yeniçeriler tarafından öldürülmesiyle sonuçlandı. Bunlara karşı Eşkinçi ocağı kuruldu. Halk ve idareciler yeniçerilerden artık bıkmıştı. Bunun üzerine tekrar ayaklanan yeniçeriler ihtilal hareketine girişti. Yeni talim usulünü kabul etmediler ve eski usule dönmek istediler. II.Mahmud ve ulema da yeniçerilerle mücadele konusunda karar verdi. Sonuç olarak 1826'da ocak kaldırıldı. Yeniçeri sözü, Bektaşî tarikatı yasaklandı. Asakir-i mansure-i Muhammediye ordusu adında Avrupa usulünde bir ordu kurulmaya başlandı. Fes, ceket, potin, pantolon bu askerlere mecbur kılındı. Prusya'dan subaylar getirildi. Avrupa'ya öğrenciler gönderildi. Harp okulu ve Tıp okulu yeni ve sağlam bir askeri düzen için yapılmış yeniliklerdir.
- ◆ İdare alanında mülkiyet hakkını tehdit eden müsadere kaldırıldı. Sadrazam ve Şeyhülislamda toplanan geniş

yetkiler türlü nazırlıklara dağıtıldı. Sadrazamlık Başvekil'e çevrildi. *Dahiliye-hariciye-maliye-evkaf-ticaret* nezaretleri kuruldu. Memurlara maaşlar bağlandı. Çeşitli işler için meclisler kuruldu. *Dar-ı Şura-yı Askeri, Meclis-i Vala-yı Ahkam-ı Adliye*.

◆ **Memleket düzeninde**, Tepedenli ve Mehmet Ali Paşa isyanlarıyla sarsılan otoriteyi, vilayetleri tekrar merkeze bağlamak yoluyla tekrar sağlamak amaçlandı. Valilere maaş bağlanarak bulunduğu yörenin sırtından geçinmesine engel olundu. Valilere "*redif*" adında Avrupa usulünde asker yetiştirme görevi verildi. Müşirlik, ferik ve muhtarlıklar yerel idarelerde kullanıldı.

◆ Modern anlamda vergi ve asker sayısı anlamında Anadolu ve Rumeli'de ilk nüfus sayımı yapıldı.

◆ Posta sistemi, pasaport ve mürur tezkiresi şartı getirildi.

◆ Padişah, Mısırlı kıyafetini benimsedi ve sakalını kısa keserek halka örnek olmak istedi. Devlet dairelerine tasvirini astırdı. Doğum gününü törenle kutlamayı adet edindi. Fes, farklı başlıklar kullanılması sebebiyle tek başlık kabul edildi.

◆ **Eğitim anlamında**, ilköğretimi mecburi yaptı ama İstanbul'da bile uygulanamadı. *Rüşdiyeler, mekteb-i Ulum-ı Edebiye, Mekteb-i Maarif-i Adli (Mahmud zamanını ifade etmesi için "Adli")*, *Harbiye, Tıbbiye batı usulüne göre kuruldu. Harp okulu Mekteb-i Harbiye* adında subay yetiştirmek üzere açıldı. Elhac Hafız İshak efendi bu okulda önemli hizmetler verdi. *Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane, Darü'l Ulum-ı Hikemiyye-i Osmaniye* Fransızca eğitim veren kurumlardır. Bu okulda da Dr.Behçet Efendi çeviri eserlerle önemli işler yaptı.

◆ *Takvim-i Vakayi* ilk resmi gazete olarak yayımlandı.

◆ Avrupa'ya devamlı olarak öğrenci gönderildi. Bundan dolayı dinsizlikle suçlandı.

◆ Ekonomi alanında, yabancı kumaş yasaklandı. Böylece yerli kumaş fırladı. Halk bunun üzerine yabancı konsolosluklara başvurularak oraların imtiyazları kullanılmak istedi.

* NETİCE

Bütün bu yenilik hareketleri sonucu **II.Mahmud** "*gâvur padişah*" olarak anıldı. Petro'ya benzetildi. Ama Petro zamanı Rusya çok ibtidai vaziyetteydi. Ve bunun yanında Rus halkı Hristiyandı. Hristiyan dünyadan alınacak yeniliklere bir Müslüman gibi tepki göstermezdi.